هەرێمی کوردستانی عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستانی عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

٣٠

سالی/٢٠٠٢ ـ بەرگی سی

چاپی یەکەم ٢٠٠٢

پێڕست :

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی دەسپێک ـ دووشەممە ٢٠٠٢/٣/٢٥ ل٥

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە یەک ـ سێ شەممە ٢٠٠٢/٣/٢٦ ل١٩

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە دوو ـ چوار شەممە ٢٠٠٢/٣/٢٧ ل٢٩

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە سێ ـ چوارشەممە ٢٠٠٢/٤/٣ ل٦٣

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە چوار ـ پێنج شەممە ٢٠٠٢/٤/٤ ل٨٦

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە پێنج ـ سێ شەممە ٢٠٠٢/٤/٩ ل ١٢١

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە شەش ـ چوار شەممە ٢٠٠٢/٤/١٠ ل١٥٨

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە حەوت ـ یەک شەممە ٢٠٠٢/٤/١٤ ل١٨٧

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە هەشت ـ دوو شەممە ٢٠٠٢/٤/١٥ ل٢٢٠

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە نۆ ـ سێ شەممە ٢٠٠٢/٤/١٦ ل٢٧٨

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە دە ـ دووشەممە ٢٠٠٢/٤/٢٢ ل٣٢٢

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە یازدە ـ چوارشەممە ٢٠٠٢/٤/٢٤ ل٣٤٨

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە دوازدە ـ دووشەممە ٢٠٠٢/٤/٢٩ ل٤١٦

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە سیازدە ـ دووشەممە ٢٠٠٢/٥/٦ ل٤٥٩

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە چواردە ـ سێ شەممە ٢٠٠٢/٥/٧ ل٥٢٠

بەڕێز شــــیــــروان نــاصح حـــیــــدری:

بەڕێز ســــەرۆکی ئـەنجــــومــــەن.

المادة الرابعة: ينفذ هذا القانون من تأريخ نشره في جريدة وقائع كوردستان.

بەڕێز ســــەرۆکی ئـەنجــــومــــەن:

هیچ تێبینی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە، دیارە نیە، دەیخەینە دەنگدانەوە، تکا لەو ئەندامە بەڕێزانە دەکەم کە ماددەی چوارەم پەسند دەکەن دەستیان بەرز بکەنەوە، زۆر سوپاس، ئەو ئەندامە بەڕێزانەی پەسندی ناکەن دەستیان بەرز بکەنەوە، ماددەی چوارەم بەگشتی دەنگ وەرگیرا، ئێستا هەموو یاساکە دەیخەینە دەنگدانەوە، تکا لەو ئەندامە بەڕێزانە دەکەم کە یاساکە پەسند دەکەن دەستیان بەرز بکەنەوە، زۆر سوپاس، ئەو ئەندامە بەڕێزانەی پەسندی ناکەن دەستیان بەرز بکەنەوە، پرۆژەی یاساکە بە گشتی دەنگ وەرگیرا، زۆر سوپاس.

خاڵی دووەمی بەرنامەی کارمان: خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژەی بڕیاری دەرکردنی دابەشنامەی شەرعی و وەفاتنامە بۆ کەس وکاری شەهیدان کە لە دەرەوەی هەرێم و لەناو حکومەتی مەرکەزی نیشتەجێن، کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشنیار کراوە.

تکا لە ئەندامێکی بەڕێزی لیژنەی ئەوقاف دەکەین بفەرمووێ بێتە سەر سەکۆیەکە، تکا لە ئەندامێکی بەڕێزی لیژنەی پێشمەرگەش دەکەین بفەرمووێ با بێتە سەر سەکۆیەکە، تکایە رای لیژنەی یاسایی.

بەڕێز شــــیــــروان نــاصح حـــیــــدری:

بەڕێز ســــەرۆکی ئـەنجــــومــــەن.

پرۆژەکە دەیخوێنمەوە هەر وەک چۆن هاتووە:

رئاسة مجلس الوزراء

قرار

إستنادا الى أحكام الفقرة (١) من المادة (٥٦) من القانون رقم (١) لسنة ١٩٩٢ وبناء على ماعرضه وزير العدل و وافق عليه مجلس الوزراء قرر المجلس الوطني لكوردستان العراق بجلسته المنعقدة بتأريخ / / ٢٠٠٢ إصدار القرار الآتي:

١ ـ لمحكام الاحوال الشخصية في الاقليم اصدار حجج الوفاة والقسامات الشرعية لشهداء الحركة التحريرية الكوردية ولو كان محل اقامتهم الدائمية خارج اقليم كوردستان العراق.

٢ ـ لايعمل بأي نص يتعارض وأحكام هذا القرار.

٣ ـ على الوزراء المختصين تنفيذ أحكام هذا القرار.

٤ ـ ينفذ هذا القرار اعتبارا من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڕای لیژنەی یاسایی، فەرموو کاکەڕەش.

بەڕێز کاکەڕەش محمد نقشبندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستا دەقی ڕای لیژنەی یاسایی پڕۆژەکە دەخوێنینەوە:

الى/ رئاسة المجلس الوطني لكوردستان العراق الموقرة

م/ رأي اللجنة

كتابكم المرقم ١٦ في ٢٠٠٢/٣/٢٨

اجتمعت اللجنة القانونية لدراسة ومناقشة مشروع القرار الخاص بحجج الوفاة والقسامات الشرعية وبعد دراسته ومناقشته ايدت اللجنة المشروع بالاجماع بعد اعادة صياغة الفقرة الاولى منه لتكون كالاتي:

١ ـ لمحاكم اقليم كوردستان العراق إصدار حجج الوفاة والقسامات لشهداء الحركة التحريرية الكوردية ولو كان محل اقامتهم الدائمية خارج اقليم كوردستان العراق

راجين التفضل بالموافقة وعرض مشروع القرار على المجلس الوطني لدراسته واصدار القرار المناسب بصدده.

مع التقدير

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش هەروەکو پڕۆژەکەی پێشوو بەڕاستی تەعدیلەکی زمنیە بەپێی قانونی ئەحوالی شەخسی، لەبەر ئەوەی پاشی ڕا دانەکەمان وامان بە پەسند زانی کە ئیعادەی نەزەر لە ڕایەکەی خۆمان بکەینەوە بەشێوەی یاسا دەربچێت، چونکە ئەویش تەعدیلەکی زمنییە بۆ قانونی ئەحوال شەخسی، جا لەبەر ئەوەی پێشنیار دەکەم لەباتی بڕیار ببێتە یاسا و، نووسیمانە (المحاكم الاقليم) نەک (المحاكم الاحوال الشخصية)، برادەرانی موشەرعی پڕۆژەکە دروستیان کردووە، لەوانەیە ئیعتیماد بکەنە سەر قانونی ئەحوالی شەخسی، چونکە لە قانونی ئەحوالی شەخسیی برگەیەک هاتووە دەڵێت:« لايعتد بالقسامات الشرعية التي تصدر خارج اقليم المتوفي» ئەو کەسەی کە مردووە، لەوانەیە وا تەسەوریان کردووە کە زمنەن ئیمکان هەیە بەشەکانی تر بکرێت، بەس بەڕای ئێمە وازیح ترە بە محاکمی ئیقلیم، چونکە محاکمی ئیقلیم ئەحوالی شەخسیش دەگرێتەوە، قەساماتی شەرعی و قانونی دەگرێتەوە، بۆ برادەرانی مەسیحی محاکمی بیدائە حاکمی مەوادی شەخسییە، لەبەر ئەوەی محاکم بەشێوەیەکی موتڵەق، ئەگەر هەر کەسێک قەسام دەربکات بەهەر شێوەیەک بێت محاکم بتوانێت قەسامەکەی بۆ دەربکات، هەرچەندە مەحەلی

ئیقامەکەشی لەوێش نەبێ، بەنیسبەت شەهیدانی حەرەکەی تەحەروری کوردی ئاسان کردنە بۆ ئیشەکەی زیاتر و، تەوزیحیشە زیاتر، چونکە ئەگەر برادەرێکی مەسیحی مەوراجەعەتی بکات لە شەهیدانی تەحەرڕوری کوردی بێت بلێ من قەسام دەردەهێنم، ناتوانێت بچێتە محکەمەی ئەحوالی شەخسی، دەبێت بچێتە محکەمەی بیدائە، ئەمەش لێرە ناومان هێناوە دەڵێین بەس محکەمەی ئەحوالی شەخسی، لەبەر ئەوەی پێمان باشە (محاکم اقلیم) ئەحوال شەخسیش یەک لەو محکامانەیە کە بتوانێت قەسام ئامادە بکات بەنیسبەت شەهیدانی حەرەکەی تەحەروری کوردی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، رای لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئیسلامی فەرموو.

بەڕێز محسن خالد مصطفی مفتی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمەش وەکو لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئیسلامی بە نووسراوی رەسمی ئاراستەی بەڕێزتانمان کردووە، کە لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئیسلامی کۆبوونەوەی خۆی ساز داو پشتگیری دەکەین لەو بڕیارەی کە ئەنجومەنی وەزیران بە پرۆژەیەک ئاراستەی پەرلەمانیان کردووە، دەربارەی ئەنجامدانی قەسام شەرعی و بەڵگەنامەی وەفات بۆ شەهیدان لە دادگاکانی هەرێمدا و، ئەوانەی کە لە دەرەوەی هەرێم نیشتەجێن، ئێمەش هەر وشەی دادگاکانی هەرێممان بەکار هێناوە، پێمان پەسندە لە مەحاکمی ئیقلیمدا بێت ئەوەیان باشترە بۆ ئەوەی گشتی گیر بێت، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، رای لیژنەی پێشمەرگە فەرموو.

بەڕێز جعفر علی عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەمە رای لیژنەی پێشمەرگەی پێشووەو دوای ئەم گۆڕانکاریانەی لیژنەکەمان دامەزراوە و کە ئاراستەی بەڕێزتانی دەکەین« پاش سەردانی کاروباری پێشمەرگە و دەزگای شەهید و وەزارەتی داد، ئەم پرۆژەیەی لە بەرژەوەندی کەسوکاری سەر بەرزی شەهیدانە و، ئاسانکاریان بۆ دروست دەکات، بەتایبەتی بۆ کەس و کاری سەر بەرزی شەهیدان ئەوانەی لە دەرەوەی هەرێمن، بۆیە لەگەڵ پرۆژەکەین کە هاتووە بە هەر چوار خاڵەکەی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، رای بەڕێزان و نوێنەرانی حکومەت، بەڕێز کاک نەمر کەچۆ فەرموو.

بەڕێز نمرکچو/وەزیری هەرێم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێم باشە لەگەڵ محاكم ئەحوال شەخسییە مەحکمەی مەواد شەخسییەی بەدوادا بێت، حەسر بکرێت، نەوەکو کاکەڕەش خۆی وتی (المحكام الاقيلم)، ئەگەر بە موتڵەق بێت وابزانم تەواو نیە، چونکە هەر دوو مەحکمەی ئەحوال شەخسییە و مەحکمەی مەواد شەخسییە ئەو ئیشانە دەبینن، ئیتر مەحکمەی جونح و جینایات و مەحکمەی تر ئەو صەلاحیاتەی نیە، بە ئیستیشنای مەحکمەی بیدائە، مەحکمەی بیدائەش دەڵێت مەحکمەی مەواد شەخسییە، ئێمە وامان پێ باشە ئەگەر مەحکمەی ئەحوال شەخسییە ببێتە مەحکمەی مەواد شەخسییە، یان بکرێتە مەحکمەی بیدائە، یان مەحاکمی موختەس، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڕێز کاکەڕەش فەرموو.

بەڕێز کاکەڕەش محمد نقشبندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کە دەڵێن مەحاکم اقلیم، مانای ئەوە نییە کابرایەک قسام دەردەکات بچێتە مەحکمەی جونح، دوایی مەحکمەی مەواد شەخسییە بەنیسبەت غەیری موسڵمانەکانە، مەحکمەی بیدائەش بەنیسبەت قەساماتی شەرعی مەحکمەی شەرعییە، دوایی حاکمی مەحکمەیەکە لە قەزایە، مەحکمە لە قەزا هەر سێ حاکمە، حاکمی بیدائەیە، حاکمی جونحەیە، حاکمی تەحقیقە، مەحکمەکە هەمووی یەک حاکمی لێیە هەموو سیفەتەکانی لێ دەبینی، کە مارەیەک دەکات دەنووسی(تشكلت محكمة الاحوال الشخصية) نالێت (تشكلت المحكمة البدائية)، ئەگەر جینایات موخالەفەیەک بێتە پێشی دەڵێت (تشكلت محكمة جنح قضاء فلان)، لەبەر ئەوە کە دەڵێن محاکمی اقلیم مانای ئەوەی بەپێی ئیختیساسە، مانای ئەوەی نیە کە مەحاکمی اقلیم بۆ هەر مەحکمەیەک بچێت، یەعنی (ذات الاختصاص) لەبەر ئەوەی حەسری نەکەین بە ئەحوالی شەخسیی بە بیدائە بە حاکمی مەوادی شەخسیی، حاکمی مەوادی شەخسیی هەر حاکمی بیدائەیە، بەڵام پێی دەڵێن حاکمی مەوادی شەخسیی بۆ ئەو مەوزوعەیە، ئەگەر نا حاکمی مەحکمەی بیدائەیە، نەک حاکمێکی تایبەت بێت ناوی حاکمی مەواد شەخسیی بێت، بەس بەو سیفەتە ئینعیقاد دەکات و قەسامەکە دەردەکات، لەبەر ئەوە زۆر ئیعتیادیە حاکمی اقلیم قەسامات دەربکات، ئەوەش موشکیلە نیە با حاکم موختەس بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەکەم جار حاکم موختەسە هیچ زەرەری نیە و دەقیق ترە، هیچ تێبینی هەیە، هێشتا ماددەمان

بەڕێز مـــلا مـــحـــمـــد طاهر زين العـــابدين:

بـەڕێـز ســـــــەرۆكی ئـەنجـــــــومــــــــەن.

پڕۆژەكە خۆی لە خۆیدا وەفاداری و ئاسانكارییە بۆ كەس و كاری شەهیدان، حەقیقەت سەلاحیات دانە بە دەزگاكان، جا بە چ مەستەلەحێک دایدەڕێژن، حوجەی وەفات و قەسام شەرعی دەرچوێنێ بۆ كەس و كار و وەرەسەی شەهیدان با مەحەل ئیقامەی دائیمیشیان لە دەرەوەی هەرێم بێت، مەسەلە لەسەر ئەوەیە كە مەحەلی ئیقامەی وەرەسە لە دەرەوەی هەرێم بێت، نەک شەهیدان، ئەگەر تەماشای داڕشتنەكە بكەیت جیاوازی هەیە، یەعنی وەكو خەلتێک هەیە، لایەنێكی تر هەیە پێم وایە ئەو بڕیارە كە لەوێ پێشنیار كراوە، حەز دەكەم ئیشارەت بەوە بدەم وابزانم بڕیارەكەش هەر لەسەر ئەو ئەساسەیە، یاسای ئەحوال شەخسیی عێراقی لە ماددەی دووی یاساكە ئیشارەتی بۆ دەكات « ئەگەر ئیقامەی دائیمی واریس لە وڵاتی مردووەكان نەبێت، بەمەرجێ ئەوەی میراتی پێ ڕەوا دەبینرێ» واتا ڕەها نیـە، وەكـو دەڵێت « غـیر ان العـراقي لا يرثه من الاجانب الا من كان قانون دولتـه يرث العـراقي منهم» ئەو مەرجە لە یاساكانی وڵاتانی تریشدا وەكو میسر و سوریا هاتووە، تەنانەت ئەگەر هەر دوو وڵاتەكەش بەناو مـوسڵـمـان بن هەمـان ئەو ئیـخـتـیـلافی دار جیاوازیەكە لەنێـوانیـان، چونكە « لان اختلاف الدار مانع من الارث عند الحنفية» لەهـەنـدێ حاڵەتدا. پێشنیارێكیشم بەدەستەوەیە بەنیسبەت داڕشتنەكەی لیژنەی یاسا، پێشنیار دەكەم خاڵی یەكەم بەم شێوەیە داڕێژێتەوە محاكمەكە چۆن دەڵێ وەک جەنابی وەزیر یان جەنابی لیژنەی یاسا دەڵێت «لمحاكم الاحوال الشخصية» مەحاكمی ئەحوالی شەخسیی و مەوادی شەخسیی یان مەحاكمی ئیقلیمی كوردستانی عێراق «اصدار حجج الوفاة والقسامات الشرعية لشهداء الحركة التـحـريـرية الكوردية ولو كـان مـحل الاقـامة الدائمة لطالبي الحجج والقسـامـات خـارج اقليم كوردسـتـان العـراق» نەک مەحەل ئیقامەی شەهیدان، چونكە مەحەلی ئیقامەی شەهیدان داخیلی ئیقلیمە، بەس بۆ نموونە لە تالبی حوجج و قەساماتەكە، ئەگەر لە دەرەوەی ئیقلیم بێت لێرە بۆیان دەردەهێنرێت، لەگەڵ ڕێزم.

بـەڕێـز ســـــــەرۆكی ئـەنجـــــــومــــــــەن:

فەرموو كاكەڕەش.

بەڕێز كـــاكـــەڕەش مـــحـــمـــد نقـــشـــبندی:

بـەڕێـز ســـــــەرۆكی ئـەنجـــــــومــــــــەن.

یاسـایەكـە بۆ كـەس و كـاری مـردووەكـەیە، نەک بۆ ئەو كـەسـەی واریسـە، چونكە واریس هیچ ئیلتیزاماتی لەسەر نیە، ئیلتیزامات لەسەر مردووەكانە لەسەر میراتی مردووەكەیە، مەخسدیان ئەوەیە شت تەزویر نەكرێت، زەریبەی میرات هەیە كابرا لە كوێ مردووە، قانون ئەحوال شەخسییە

دەڵێت «لايعتد بالقسامات الصادرة في محل خارج اقليم المتوفي» بۆ نموونە مردووە و نەوەک شتی مردووەکە بزر بکرێت، نەک بۆ کابرای من دەچم قەسامەکی مردوویەکی لە هەر جێگایەکی دەربکەم هیچ موشکیلەی تێدا نیە، بەس مردووەکە لەوێ موڵکی لێیە، چونکە دەبێت تەئیدی زەریبە بێنێت لەوێ، ئەو زەرائیبانە هەموو لەوێ بزر دەبێ، بەنیسبەت وەرەسەی مردوو ئیلتیزاماتی لەسەر نیە، هەتا ئەو موشکیلەی باوێنە سەر، ئەساس مەسەلەی میراتەکەیە، لەبەر ئەوەی کەس و کاری مردوو ئەگەر لە دەرەوەی ئیقلیمیش بن مەحاکم حەقی هەیە قەسام بۆ هەر کەسێک دەربکات، یەعنی زۆر کەس هەیە واریسیش نیە واریسێکی شەرعی داوای قەسامی فلانی دەکات، یەعنی پێی ناڵێن ئیسپات بکە کە تۆ واریسی فلانی یان نا، گرنگ ئەوەیە بە حوجەی وەفات شاهێد و ئیسپات بکات کە کابرا مردووە و ئەو کەسانەی لە پاش بە جێ ماون، ئەو مەسەلەیە بە نەزەری ئیعتیبار وەردەگیرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڕێز کاک ئیبراهیم سەعید فەرموو.

بەڕێز ابراهیم سعید محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رای لیژنەی یاسایی نازانم کە باسی قەسامات کرا هەر باسی قەسامات کرا بە تەنها یان قەساماتی شەرعی و قانونی، دەبێت قەسامات بە تەنها بێت، چونکە دوو جۆرە قەساماتمان هەیە، دەبێت قانونەکە دەقیق بێت، قەسامات بە تەنها کافیە وابزانم شەرعی دەبێت، قانونیش ئیزافە بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی یاسایی وەڵامی دەدەنەوە، فەرموو کاکەڕەش.

بەڕێز کاکەڕەش محمد نقشبندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە پێشنیارەکەی ئێمە کردیتمانە قەسامات «اصدار القسامات» نەمان گوتووە قەساماتی شەرعی « قسامات اذا كان شرعياً أو قانونياً» بە مانای قەسامات دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، فەرموو کاک نەمر کەچۆ.

بەڕێز نمر کچو/ وەزیری هەرێم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قەساماتی قانونی لەسەر ئەساسی قەساماتی شەرعی دێتە دەرێ، ئەگەر وەرەسە بەپێی قەساماتی

شەرعی لێرە تەحدیدی کرد ناتوانین قەساماتی قانونی دەربخەن، ئەساسەکەی قەساماتی شەرعییە نەک قانونی، یەعنی ئەگەر ئیشارەتی پێ بدرێت، قەساماتی قانونی دەتوانێت لە هەر جێگایەک بێت موشکیلە نیە، بەس موشکیلە موشکیلەی قەساماتی شرعییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەڵامتان هەیە لیژنەی یاسایی، فەرموو کاکەڕەش.

بەڕێز کاکەڕەش محمد نقشبندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کە موراجەعەی مەحکمەی بیدائە بکەین بۆ دەرهێنانی قەسامەکی قانونی، داوات لێ ناکات بڕۆ قەسامی شەرعیم بۆ بێنە، ئینجا قەسامە قانونیەکەت بۆ دەکەم، زۆر وەڕەسە هەیە وەڕەسەی شەرعینە وەڕەسەی قانونی نینە و، نیسەب هەیە زۆر جار دەگۆڕێت لە نیسەبی مەوزوعی شەرعی بۆ مەوزوعی قانونی، لە زەوی و زار هەموویان رازینە لە موڵکیش « للذكر مثل حظ الانثيين» دوو شتم کرد کە گوتت قەسامات یەعنی شەرعی و قانونی، کابرا پێویستی بە شەرعی بێت دەچێتە موراجەعەی مەحکمەی ئەحوال شەخسیی دەکات قەسام دەهێنێت، پێویستی بە قەسامی قانونی بێت دەچێت موراجەعەی مەحکمەی بیدائە دەکات، وشەی قەسامات کافییە، یەعنی «تعني القانونية والشرعية» ، ئەوجا بەپێی ئیختیساسی مەحکمەکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تەعقیبی تر هەیە، فەرموو.

بەڕێز نمر کچو/ وەزیری هەرێم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەعقیبی من ئەوە نیە، مەسەلە لەسەر قەساماتی قانونی ئان شەرعی ئەوی کاکەڕەش فەرمووی، یەعنی لەسەر ئەساسی دابەش کردنی تەریکە نیە لەسەر تەحدیدی وەڕەسەیە، یەعنی چەند کوڕن و چەند کچن و، کێ موستەفیدە لەوان، ئەگەر قەساماتی قانونی وەکو ئەوی تر (للذكر مثل حظ الانثيين) نینە هەردوو موساوینە، لە قەساماتی قانونی کچ و کوڕ یەکسانن، بەس ئەگەر بڵێین قەسامات هەر تەواوە لەسەر ئەو ئەساسە، یەعنی ئەگەر نەشڵێین هەر تەواوە هەر قەساماتی شەرعی موتڵەق بێت دروستە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

حاکم سەفەر فەرموو.

بەڕێز سفر محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئەوانەی شوهەدا هەر پێویستی بە حوجەی وەفات و قەساماتی شەرعی و ئەکید قانونیش ئیشارەتی پێداوە باشە، بەس مومکینە زۆر خێزان هەنە شەهیدی هەبن پێویستی بە حوجەجی ویصایەش هەیە، جەنابی ئەندامانی لیژنە دەزانن، مومکینە شتێکی تریش بێتە پێش، مومکینە تەتبیقی تریش بێتە پێش، نزانم لەوانەیە ئێمە ئیشارەتی پێ بدەین، راستە ئیشارەتی پێ بدەین حوجەجی وەفات و قەساماتی شەرعی و قانونی مومکینە شتەکی تریش بێتە پێش، شتێکی زێدە بکەین (كل مايتعلق بحقوق الشهيد) شتێکی باشە مومکینە بڕیار بدات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاکەڕەش.

بەڕێز کاکەڕەش محمد نقشبندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوانە پێویستی بە زیکر ناکات، چونکە کە تەحدیدی وەرەسە کرا بەپێی قەسامی قانونی و شەرعی، چونکە ئەوەی جەنابی کاک سەفەر فەرمووی ئەگەر نا دەبێت قیمووممەش بڵێین خۆی و ئەولیاء بە شێوەیەکی گشتی بەحوکمی قانون قائیمن لەسەر ئەوەی، ئەوجا کە قەسام دەرچوو وتیان کوا بابی ئێمە، ئەو کابرایە باپیری ئێمەیە، باپیری قائیمە لەسەر ئەو کابرایە پێویست ناکات، کە ژنی ما یان دایکی ما، دایکی داوای هەر مەحکمەیەک بکات مادام تەسبیت بوو بە قەسام ئەوە دایکیتی موراجەعەی هەر مەحکمەیەک دەکات دەڵێ بابە ئەوە من دایکی ئەوەم، من دەمەوێ ببمە وەصی لەسەر ئەو مندالانە حوجەی ویصایەی بۆ دەردچێت وصی عیلاقەی بە مەنتیقە نیە، موشکیلەی ئێمە لێرە، وەکو لە قانونی ئەحوالی شەخسیی نەصەک هاتووە دەڵێت: «لايعتد بالقسامات الشرعية التي تصدر خارج مناطق المتوفي» موشکیلەکەی ئێمە ئەوەیە، ئێستاش پێمان ناکرێت بچین لە کەرکوک و لەو جێگایانە قەساماتی دەربهێنین بەنیسبەت ئەو کەسانەی کە مردینە و ڕۆیشتوونە و ئەنفال کراون قەساماتیان پێ دەرناچێت، چونکە ناتوانن بچنە ئەوێ، لە مەحکمەی ئێرە بتوانن ئیسپات بکەن. لە مەحاکمی ئێرە قەسامەکان دەربچووێن کە قەسامیان دەرچواند وەرەسە تەحدید دەبێت، کە وەرسە تەحدید بوو حوجەجی ویصایە زۆر زۆر ئاسانە، جا هەر کەسێک ببێتە وەصی ئەگەر هەموو لایەک رازی بن و مەرجەکانی ویصایەی تێدا تەواو بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ماددەی یەکەم بیخوێننەوە بۆ ئەوەی ئەگەر موناقشەی دەکرێت، جارێکی تر موناقشە بکرێت، ماددەی یەکەم تکایە.

بەڕێز شیروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر ئیجازەمان بدەیێ دیباجەی پرۆژەکە بیخوێنینەوە لەگەڵ ماددەی یەک، پاش ئەو ئیزافاتانەی لیژنەی یاسایی.

بسم الله الرحمن الرحيم

بأسم الشعب

المجلس الوطني لكوردستان العراق

إستناداً الى أحكام الفقرة(١) من المادة(٥٦) من القانون رقم(١) لسنة ١٩٩٢ المعدل وبناء على ما عرضه وزير العدل و وافق عليه مجلس الوزراء قرر المجلس الوطني لكوردستان العراق بجلسته المنعقدة بتأريخ / /٢٠٠٢ تشريع القانوني الاتي:

قانون رقم ( ) لسنة ٢٠٠٢

المادة الاولى: للمحاكم المختصة في اقليم كوردستان العراق اصدار حجج الوفاة والقسامات لشهداء الحركة التحرريةالكوردية ولو كان محل اقامتهم الدائمية خارج اقليم كوردستان العراق.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تکا لەو ئەندامە بەڕێزانە دەکەم کە لە ماددەی یەکەم تێبینیان هەیە دەستیان بەرز بکەنەوە، بەڕێز کاک د. ناصح فەرموو.

بەڕێز د. ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دوای ئەو تەعدیلەی کە بەڕێز لیژنەی یاسایی کردی لە سەرەتادا هاتووە (المحاكم الاقليم المختصة في اقليم كوردستان العراق) هی دووەم وابزانم دووبارە (اقليم كوردستان العراق)ی پێویست نیە، هەر (خارج اقليم) باشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، بەڕێز حاکم سەفەر فەرموو، ئەی تۆ دژی ناوی کوردستانی.

بەڕێز سفر محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێمان باشە تەئکیدی بکەن، بەڕاستی هەموو قەوانینی عێراق، مومکینە زۆر ئەو شوهەدای حەرەکەی تەحروری کوردی خەڵکی کوردستانی تورکیا یان سۆڤیەت بن، وابزانم قەسدی موشەرع

ئەوەیە، یان کوردستانی ئیران بن یان کوردستانی عێراق بن، جا بەنیسبەت قەوانینی عێراقی مەرکەزی ئەوانە هەمووی ئەجانبن بە وجهەت نەزەری قەوانینی عێراقی مەرکەزی ئەوەی نافیزن لە کوردستان هەر لە عێراق و کوردستان بوون، راستی شتی عامی تێدایە بۆ نموونە مەسەلەی زۆر هەیە پێویستی وەکو کاکەڕەش ئیشارەتی پێ دا بە حوجەی وەفات بێت حوجەی ویصایە بێت، مومکینە عەردی پێ بدەن، یەعنی نەصەکە وا بمێنێت، کیفایەت نینە، من موتەئەکیدم کە کیفایەت نینە، مومکینە عاردی پێ بدەن باشە ئەگەر نەتوانن ئەو عاردە تەسجیلی بکات بەناوی خۆی منداڵی هەیە حوجەی ویصایەی هەبێت، وابزانم شتێکی وا بکرێت زۆر باشە، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڕێز کاک د. رزگار فەرموو.

بەرێز د. قاسم محمد قاسم(د. رزگار):

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەڤ قانونە حەقە بدرێتە مەحکەمە قەسام دەربێنێتن، بە قەناعەتا من ڤێ کەلیمە (یحق)و لە پێش هەبێتن حەق پێدانە (یحق للمحاکم المختصە)، ئەو کەلیمانە زیاتر تەوزیحی بکاتن.

٢ ـ من پێشنیار دەکەم ئەو جوملە ئیزافە بکرێتە پاش (اقلیم کوردستان العراق بعد التثبت من الجهات ذات العلاقة) بۆ زێتر تەئکید کردن کە خەڵکێک ئیستیغلال نەکەت ئەڤ قانونانەی تەنها بۆ خزمەتی وان بکەت ئەو عائیلەی شەهیدەی حەرەکەی تەحروری کوردی، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەڵامی لیژنەی یاسایی.

بەرێز کاکەرەش محمد نقشبندی:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی بەڕێز کاک حاکم سەفەر فەرمووی دوو شتی موختەلیفن، یەکیان تەسجیلی عارد و شەهیدە و فلانە و ئەوە پەیوەندی بەم مەوزوعە نییە، مەوزوعەکە پەیوەندی بە دەرچوواندی قەسامات هەیە، قەسامیش مەحاکم ئەگەر کابرای مەوتنی موتەوەفی ئێرە نەبێت حەقی هەبی قەسام دەربکات بۆی و مەحاکم ئاسانکاریە بۆ ئیشی ئەو کەسانە، دوایی ئیشەکە ئیشی ئاسانکاریە ئیشێکی موختیر نیە بۆ ئەو مەجال دانە، یەعنی برادەران تەسەوریان وا بی ئەگەر ئەو مەجالەمان دا زۆر موختیرە، کابرایەک قەسام دەردەهێنێ دەڵێ فلان مردووە و فلان و فلانی لە پاش بەجێ ماوە، یەعنی تەسەور ناکەم شتێکی خراپ بێت، ئەوەی کە کاک د. رزگار فەرمووی کە حەسری بکەین (بعد تثبت) لەسەر ئەساسی ئەوەی کابرا لە شوهەدای حەرەکەی تەحروری کوردیە، یەعنی ئەگەر تەسبیت نەبوو چیە، کابرایەک مردووە و هاتووە قەسام دەردەینی فلان و فلان وەرەسینە، ئەوە ئاسانکاریە بۆ ئیشی ئەو کەسانەی کە پەکیان کەوتووە، ئێستا ناتوانن قەسامات بکەن،

بەتایبەتی قەساماتی شەرعی، قەساماتی قانونی دەردەچی، چونکە قانونیەکە حەسر نەبووە بە قانونی ئەحوالی شەخسی، بە بڕیاری ئەحوالی شەخسی تەنیا قەساماتی شەرعی دەردەچێ، بەس ئێمە بۆ ئیلتیباس نەبوون هەردووکمان وت، وتمان قەسامات بەشێوەیەکی گشتی، بەحەقیقەت یەعنی ئیلتیباس نەبی نەوەک یەکێک بلێ دەچمە لای حاکمی مەوادی شەخسیی یان قانونی مەحکمەی بیدائە، قەسامات بەشێوەیەکی گشتی مەحاکمی ئیقلیم ئەو حەقەیان هەبێت قەسامات دەربکەن، تەوزیحەکی زۆر باشە مەحاکمی ئیقلیم حەقی هەبێت قەسامات دەربکات بۆ ئەو کەسانەی کە مەوتنیان ئێرە نییە، لە زمنی شوهەدای حەرەکەی تەحروری کوردینە، هیچ لیبسەکی تێدا نیە بڕیارەکە، زۆر زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جارێکی تر سیغەکە بیخوێنەوە، مومکینە تێبینی لەسەر سیغەکەش هەبێت.

بەڕێز شیروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الأولى: للمحاكم المختصة في اقليم كوردستان العراق اصدار حجج الوفاة والقسامات لشهداء الحركة التحررية الكوردية ولو كان محل اقامتهم الدائمية خارج الاقليم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تەواو ئێستا مەزبوتە ئەوە چۆتە ئەوێ، ئەوە هاتۆتە ئێرە تەواو، پێشنیارەکەی د. ناصحیش بەو شێوە بوو چارەی ئەویشی کردووە، تکا لەو ئەندامە بەڕێزانە دەکەم کە ماددەی یەکەم پەسند دەکەن دەستیان بەرز بکەنەوە، زۆر سوپاس، ئەو ئەندامە بەڕێزانەی پەسندی ناکەن دەستیان بەرز بکەنەوە، ماددەی یەکەم بەگشتی دەنگ وەرگیرا، ماددەی دووەم.

بەڕێز شیروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثانية:لا يعمل بأي نص يتعارض وأحكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هیچ تێبینی هەیە لەسەر ماددەی دووەم، تێبینی نیە، دەیخەینە دەنگدانەوە، تکا لەو ئەندامە بەڕێزانە دەکەم کە ماددەی دووەم پەسند دەکەن دەستیان بەرز بکەنەوە، زۆر سوپاس، ئەو ئەندامە بەڕێزانەی پەسندی ناکەن دەستیان بەرز بکەنەوە، ماددەی دووەم بەگشتی دەنگ وەرگیرا، ماددەی سێیەم تکایە.

بەڕێز شیروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثالثة: على الوزراء المختصين تنفيذ أحكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەیخەینە دەنگدانەوە، تکا لەو ئەندامە بەڕێزانە دەکەم کە ماددەی سێیەم پەسند دەکەن دەستیان بەرز بکەنەوە، زۆر سوپاس، ئەو ئەندامە بەڕێزانەی پەسندی ناکەن دەستیان بەرز بکەنەوە، ماددەی سێیەم بەگشتی دەنگ وەرگیرا، ماددەی چوارەم تکایە.

بەڕێز شیروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الرابعة: ينفذ هذا القانون اعتبارا من تأريخ نشره في جريدة وقائع كوردستان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هیچ تێبینی هەیە، تێبینی نیە، دەیخەینە دەنگدانەوە، تکا لەو ئەندامە بەڕێزانە دەکەم کە ماددەی چوارەم پەسند دەکەن دەستیان بەرز بکەنەوە، زۆر سوپاس، ئەو ئەندامە بەڕێزانەی پەسندی ناکەن دەستیان بەرز بکەنەوە، ماددەی چوارەم بەگشتی دەنگ وەرگیرا.

هەموو یاساکە دەیخەینە دەنگدانەوە، تکا لەو ئەندامە بەڕێزانە دەکەم کە یاساکە پەسند دەکەن دەستیان بەرز بکەنەوە، زۆر سوپاس، ئەو ئەندامە بەڕێزانەی هەموو یاساکە پەسند ناکەن دەستیان بەرز بکەنەوە، یاساکە بەگشتی دەنگ وەرگیرا. زۆر سوپاس.

خاڵی سێیەمی بەرنامەی کاری ئەمڕۆمان خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی بڕیاری تایبەت بە دابڕاندنی کتێبخانە گشتییەکان لە وەزارەتی ناوخۆ/ ئیدارەی محەللی و لکاندنیان بە وەزارەتی ڕۆشنبیری، کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشنیار کراوە.

بڕیاری تایبەت بە دابڕاندنی کتێبخانە گشتییەکان لە وەزارەتی ناوخۆ ولکاندنیان بە وەزارەتی ڕۆشنبیری، کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشنیار کراوە.

کاک جەمیل جەنابیشت ئەتوانی بچیتەوە جێگای خۆت، ئەندامێکی بەڕێزی لیژنەی ڕۆشنبیری و ئەندامێکی بەڕێزی لیژنەی ناوخۆ بفەرمویت بێتە ئێرە. جا پێش ئەوەی دەست بەکار بین بەراستی ئێمە ناوی لیژنەکانمان خوێندەوەو بڕیارمان لەسەردا لەدانیشتنی پێشوودا، ئینجا تکا ئەکەم ئەمڕۆ دوای ئەم دانیشتنە دانیشین سەرۆک و نائیبی سەرۆک و لیژنەکان هەڵبژێرین، چونکە دەبێ دەست بەکار بین تکاشم وایە لە لیژنەی ناوخۆ ئەندامێکمان بۆ ئامادەکەن بۆ ئەوەی بیکەین بە ئەندامی لیژنەی جێبەجێکردنی یاسای چەک، حکومەتی هەرێم لیژنەک دروست دەکات بۆ جێبەجێ کردنی یاسای چەک هەڵگرتنی چەک لە کوردستان، لیژنەکە بەسەرۆکایەتی وەزیری ناوخۆ دەبێت و داواشیان کردووە ئەندامێکی بەڕێزی لیژنەی ناوخۆی پەرلەمانیش ئەندام بێت لە لیژنەکەوە جا تکام وایە ئەمڕۆ هەموو لیژنەکان کۆببنەوە و هەڵبژاردنی خۆیان بکەن. خاڵی سێیەمی بەرنامەی کاری ئەمڕۆمان (خستنەڕوو وگفتوگۆکردنی پرۆژەی بڕیاری تایبەت بە دابڕاندنی کتێبخانە